

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

6

"לדורות"

סיפורי החיים של ניצולי השואה החיים בישראל שאלון לרישום קורות ניצולת השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור זיכרון השואה ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il.
אנחנו מוזים לך מראש על הנכונות לשיתוף הפעולה.

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם פרטי: פישל	שם משפחה: ברנדזאין
---------------	--------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה

יש לרשום שמות ומקומות באותיות דפוס (גם בלועזית) במקומות המסומנים. חובה למלא את השדות המודגשים.

שם משפחה לפני המלחמה או בתקופתה		שם פרטי לפני המלחמה או בתקופתה		שם נעורים:	
Brandwein		פישל			
מקום לידה (ישוב, מחוז):		שם פרטי ושם נעורים של האב:		שם פרטי ושם נעורים של האשה:	
Rzeszów		מקום לידה: פולין		פולין	
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה (ישוב, מחוז):		מקום מגורים בתקופת המלחמה (ישוב, מחוז, ארץ):		האם היית במחנות? אילו ומתי?	
Rzeszów		פולין		כן	
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה:		האם עברת/חזרת לאחר השחרור (ציין מקום)?		מקום/מחנות/שם המחנה?	
מכללה		לאן עברת/חזרת לאחר השחרור (ציין מקום)?		האם שהית במחנה עקורים? שם המחנה?	
מקום מגורים בתקופת המלחמה (ישוב, מחוז, ארץ):		שם האשה (אם עלה בדרך היח)		שנת העלייה:	
פולין		פולין		1948	
האם היית בנסאות? אילו ומתי?		מקום/מחנות/שם המחנה?		הדרך לארץ ישראל:	
כן		פולין, גולד, ריי, גרמניה, איטליה			
מקום השחרור:		תאריך השחרור:			

2 | "אבות"

קורותיי לפני המלחמה:

נולדתי ב 23.07.1924 בעיר יאסלו (Jaslo) בפולניה. שם הורי ברנדויין שאול וסימה (גרזס), אחי חיים (Henek) היה צעיר ממני ב 6 שנים, אחותי שרה (Lusia) צעירה ממני ב 7 שנים. חינו בעיר רישא (Rzeszow) בפולניה. ב 1939 למדתי בתיכון ממלכתי. ב 1937 הצטרפתי לתנועת נוער "עקיבא", אילו היה הדבר נודע לבית ספר, היו מגרשים אותי, לא סיפרתי זאת להורים. הייתי יהודי יחידי בכיתה, הייתי חזק וגדול לגילי, לא הציקו לי – הציקו לפולני שבא מכפר. רובם עסקו בפעילות אנטישמית בעיר. בתנועת נוער הייתה פעילות רצינית, "הדביקו" אותי בחידק הציוני, יש לעלות ארצה ושם להפוך את הפירמידה.

ב 1.09.1939 פלשו צבאות היטלר, צבא גדול, מאומן ומצויד בנשק מודרני. צבא פולני נחות לא נלחם, הקצינים ברחו – השאירו את היחידות לגורלם. צרפת ואנגליה שהיה להם הסכם הגנה עם פולניה הכריזו מלחמה אבל למעשה לא עשו דבר. טוב שיש לנו צה"ל מאומן ומצויד בנשק מודרני, אין לסמוך על אף אחד.

קורותיי בזמן המלחמה:

הגרמנים נכנסו ל Rzeszow בשבת 8.09.39 עם שחר ללא שם התנגדות, הצבא הפולני ברח יום קודם. כבר בלילה הראשון הוציאו הגרמנים מספר יהודים מהבתים עינו והרגו ואתם. מצאנו את הגויות למחרת בשדות בפרברי העיר. הבנו שחיי יהודי הם הפקר, כל נאצי יכול לעשות ביהודי כל העולה על רוחו. בעיני ראיתי שחיילים תפסו יהודי, באמצע הרחוב גזרו לו את הפאות והזקן והתעללו בו, פולנים עמדו מסביב וצחקו. מפקד העיר הגרמני פרסם צווים שהיו לחוק. אחד הצווים הראשונים היה שעל כל האזרחים למסור את כל מקלטי הרדיו, מי שלא ימסור יוצא להורג. צו אחר היה לגבי היהודים בלבד, הטיל על הקהילה לשלם לו סכום כסף גדול, אסר רבים ממנהיגי הקהילה, איים שאם הכופר לא ישולם תוך זמן קצוב יהיה רע. הם שוחררו רק אחרי שהכסף שולם.

עוד צו כללי היה בעניין נשק. נשק יש למסור באופן מידי. אדם שימצא אצלו נשק יוצא להורג בו במקום ללא משפט. בעלה של דודה רבקה נדל (אחות אבא), שברח עוד בתחילת המלחמה השאיר אקדח עם כדורים. הדודה פחדה למסור את הנשק לגרמנים, היא קראה לי. לקחתי את הנשק, פחדתי מהגרמנים אבל הייתה לי מודעות שאסור לזרוק נשק או למסור לגרמנים. שימנתי את הנשק, הכנסתי לקופסת פח וקברתי במרתף שמתחת לבית שבו הייתה להורי חנות.

הנאצים פעלו ביסודית ושיטתיות, לא החמירו בבת אחד, עשו זאת בהדרגה. כל כמה ימים הוציא המושל צו חדש חמור מקודמו. החיים נהיו קשים יותר ויותר. החיילים היו מוציאים יהודים מהבתים וגם תופסים ברחוב, לעבודות שונות והתעללו בנו. יום אחד תפסו קבוצת יהודים ואתי ביניהם, הביאו לאנדרטה של גיבור פולני (ליס קולה), הרסו את האנדרטה וציוו עלינו לקחת כל שבר בידיים, לעשות ערמה ועוד ערמה. על אחת הערמות התיישב נאצי אכזר, הוא היה זורק בנו אבנים, פצע רבים. סבלתי ממנו, כעבור כמה שעות הצלחתי לברוח.

פעם אחרת קבוצת אקדחים ואני ביניהם הביאו לבית הקברות העתיק, המצבות היו כבר מנותצות. היה שם נאצי אחר לא פחות אכזר מהקודם. הוא התיישב על ערמת אבנים וציווה עלינו לקחת בידיים חלקי מצבות ולעשות ערמות בקצה בית הקברות ואחר כך להעבירם לקצה השני של בית הקברות. כך כל היום בלי אוכל בלי שתיה. מכות והשפלות סבלנו הרבה.

הגרמנים לקחו אותי יום יום לעבודה, כשלא לקחו אותי ורצו לקחת את אבא הלכתי במקומו. יום יום יצאתי בבוקר וחזרתי בערב, לא יכולתי לעזור להורים. זה נתן לי הרגשה גרוע מאוד.

ב 1939 הגרמנים כבשו את החלק המערבי של פולניה, הסובייטים את החלק המזרחי. בדרום עבר הגבול לאורך הנהר San במרחק כ 100 ק"מ מ Rzeszow. החלום שלי היה ללמוד בבית ספר תיכון טכני. ב Rzeszow היה בית ספר כזה אבל לא קיבלו יהודים. תחת הכיבוש הגרמני יהודים לא הורשו ללמוד כלל. נתקבלו ידיעות שבצד הסובייטי הלימודים חזרו לכולם גם ליהודים. יש פנימיות, אפשר לגור שם ולקבל אוכל ללא תשלום!

חלפו 3 חודשים תחת הכיבוש הנאצי, בסוף נובמבר פרסם המושל הנאצי צו שהחל מ 1 לדצמבר, על כל יהודי לענוד על השרוול סרט צהוב עם מגן דוד. זה הניע אותי להחליט סופית לברוח לצד הסובייטי. אמרת זאת להורים, ביקשתי לקבל את רשותם. שאני נזכר אני נרגש גם היום, אימא בכתה, אבא לא אמר דבר. שאלתי אותו מה היה עושה לו היה בגילי – הוא אמר, הייתי בורח. וכך החלטתי לברוח, להבריח את הגבול כי הגבול היה

3
1/3/11

סגור. הייתה זאת החלטה נועזת וגורלית, הייתי רק בן 15, היה עלי לבצע הכול לבדי. הערכת מצב אינטואיטיבית זו הצילה את חיי, רק הודות לכך ללקיחת יוזמה והרבה מזל אני יכול לספר היום את שקרה אותי.

ובכן, ב 24 לנובמבר 1939 לקחתי תרמיל גב שההורים הכינו לי, עליתי על הרכבת ונסעתי ל Sanok שם עבר הגבול. גם הפעם היה לי מזל. גסטאפו היו עורכים חיפושים ברכבות, כשתפסו יהודי היו זורקים אותו מהרכבת תוך כדי מהלכה.

ב Sanok גר קרוב רחוק שלנו שהכיר אוקראינים, שהיו מבריחים אנשים וסחורות, הוא קישר אותי אתם. ב 26 לנובמבר בערב העלו אותי ועוד קבוצת יהודים על עגלות ונסענו. מספר קילומטרים מחוץ לעיר אמרו לרדת וללכת בתור, לשמור מחק בין אחד לשני כי זה קרוב לגבול, משמרות גרמנים מסירים שם, אם יתפסו אותנו יהיה רע מאוד. הלכתי אחרי אדם, התרמיל הכביד עלי מאוד. הלכנו בשדה חרוש, ים קודם ירד גשם, כמויות עצומות של אדמה נדבקו למגפיים שלי, עייפתי מאוד מאוד. הלילה היה חשוך, לרגע היה נדמה לי שהאיש שלפני נעצר, נשמתי לרווחה ועצרתי. עמדתי מספר דקות, נהיה לי חשוד שהוא עומד זמן רב כל כך, הלכתי לקראתו. התברר שזה עמוד ולא אדם. הייתה שם גדר, גדר של בית קברות, הלכתי לארצה עד שהגעתי לכביש. למזלי עמדה שם אחת העגלות שהסיעה אותנו מחוץ לעיר. אמרתי לעגלון שהלכתי לאבוד, הוא אמר שכולם עברו כבר מזמן. הוא אמר שהוא יכול להביא אותי לכפר סמוך שנמצא על גדות הנהר שמהווה גבול. כשהגענו לכפר הוא הצביע על בית שם היה עוד אור ואמר ששם גרים מבריחים. יעץ לא ללכת על הכביש כי אם יתפוס אותי סיור גרמני סופי יהיה מר. ירדתי מהכביש והלכתי בכוון לבית המואר. כעבור זמן מה שמעתי צעדים של חיילים, שהגעתי לבית המואר. נכנסתי ואמרתי מה אני רוצה. היו שם מספר אנשים, כמה מהם היו שיכורים, אמרו לי בסדר מחר בבוקר - עכשיו שכב לישון בפרוזדור.

למחרת התעוררתי מאוחר, השמש הייתה כבר די גבוהה בשמיים, שאלתי איפה המבריחים, אמרו לי שהלכו עם שחר, ניסו להאיר אותי, לא הצליחו. שאלתי מה לעשות, אמרו לי "ליד הנהר משחקים נערים, תבקש מהם שיראו לך את המקום שם מי הנהר רדודים שם אפשר לחצות את הנהר ברגל". ראיתי שפתחו את התרמיל שלי ולקחו משם דברים - שתקתי, שילמתי עבור לינה והלכתי. לאחר שהסיוור הגרמני התרחק ניגשתי אל הנערים וביקשתי להראות לי את מקום המעבר. הם אמרו שתמוזת תשלום יעקבו אחרי הסיוור, כשאלו יתרחקו ישרקו לי, זה יהיה סימן לחציה. התחבאתי בקרבת מקום המעבר בין השיחים, כך שלא המשמרות הגרמנים ולא הסובייטים יראו אותי והמתנתי. כששמעתי את השריקה נכנסתי לנהר. המים היו קרים מאוד, היה כבר קרח בשפת הנהר. לאחר שחציתי כמחצית הנהר עליתי הל אבן גדולה וחלקה, הזרם היה חזק - החלקתי והתהפכתי. התרמיל נותב, לא הצלחתי לקום על הרגליים. שחיתי בכוון הצד הסובייטי. במאמצים גדולים ובכוחות אחרונים הגעתי לקרבת הגדה השנייה שם המים היו רדודים. שכבתי במים על התרמיל, הראש היה מחוץ למים, יכולתי לנשום. נשארתי כך כי לא היה לי כוח לזוז. למזלי בצד הסובייטי נשים כבסו כביסה, הן הוציאו אותי מהנהר.

בינתיים הסיר הסובייטי חזר, הם אסרו אותי. היו אלה שני חיילים צעירים, בחורים טובים. הייתי רטוב וקפוא. הם הכניסו אותי לאחד הבתים בכפר, אמרו לבעל-הבית האוקראיני שייתן לי להתחמם, ליבש את החפצים שלי וגם ייתן לי לאכול. פקדו עליו לשמור עלי עד שיחזרו לכשיסיימו את המשמרת. בבית היה חם, יבשתי כל החפצים שלי וארזתי אותם בתרמיל. אכלתי לשובע - הרגשתי בשמים, הצלחתי לברוח מהנאצים - זה היה ב 27 לנובמבר 1939 !!

לפנות ערב חזרו החיילים. שילמתי לאיכר עבור האירוח והאוכל והלכתי עם החיילים. הם הביאו אותי למפקדה הקדמית של משמר הגבול. היו כבר שם מספר אנשים שגם אותם תפסו במעבר הגבול. למחרת אחרי הצהריים אספו אותנו והסבירו שברית המועצות וגרמניה חתמו הסכם לחילופי אוכלוסין. היות וחצינו את הגבול באופן בלתי חוקי, הם יחזירו אותנו לצד הגרמני. אין לנו מה לדאוג, הגרמנים לא יתפסו אותנו, הם יעשו זאת במקום שם אין גרמנים. בצד הגרמני נוכל להירשם למעבר לברית המועצות על סמך ההסכם ולעבוד באופן חוקי.

אני הייתי הצעיר ביותר, היה עוד נער מבוגר ממני במקצת, היתר היו אנשים בוגרים. החלטתי לא לחזור לצד הגרמני, אמרתי זאת לנער השני, הוא אמר שגם הוא לא יחזור. בערב העמיסו אותנו על מסאית והביאו לחורשה שעל שפת הנהר. ציוו לשמור על שקט, הסבירו שיסירו לאורך הנהר לוודא שאין גרמנים. כעבור זמן מה חזרו החיילים ואמרו "אין גרמנים, מהר להיכנס למים ולחצות את הנהר". אנשים קמו ונכנסו למים, אני לא קמתי. ניגש אלי חייל ואמר קום! אמרתי אני לא קם, נתן לי בעיטה - לא קמתי.

“[4]”
 “[4]”

ניגשו שניים וניסו לגרור אותי, נאחזתי בכל שיח וצעקתי “עזבו אותי”, עזבו. כעבור דגע בא קצין, שלף אקדח ואיים. התחלתי לצעוק שוב, נתן לי מכה על הראש, אמר “שתוק” והלך. שמעתי רעשים של אנשים שנכנסים, כעבור זמן מה נהיה שקט. החיילים חזרו, הביאו איתם שני אנשים שלא היו בקבוצה, היו אלה אוקראינים שניסו לעבור את הגבול לצד הגרמני. החזירו אותנו למפקדה. למחרת הביאו אנשים אחרים שתפסו במעבר הגבול, הפעם לא ניסו להחזיר אותנו לצד הגרמני. העבירו אותנו לעיר בשם Lesko-Lukawice, שם באולם ענק החזיקו אותנו בתנאים לא תנאים, הינו כמה עשרות אנשים. כעבור יומיים העמיס אותנו על רכבת והודיעו שמעבירים אותנו לבית סוהר בעיר Sambor.

בעיר Stryj גרה דודה צילה ברנדזייין-בולובסקי (אחת אבא), ידעתי את כתובתה. הכנתי שני מכתבים, בהם כתבתי שעברתי את הגבול, שהסובייטים אסרו אותי ומעבירים לבית סוהר ב Sambor. בתחנת רכבת ביקשתי ללכת לבית שימוש, שם מסרתי את המכתבים לשני אנשים וביקשתי שישלחו אותם בדואר. מכתב אחד הגיע לדודה, הוא השפיע על גורלי, אספו על כך אחר כך.

בית הסוהר היה מבנה ענק, היו שם תאים עם דלתות ברזל וסורגים. שם חקרו אותנו, לכל אחד פתחו תיק. ציוו להתפשט, עשו חיפוש מדוקדק בחפצים ועל הגוף. גם אני התפשטתי, שכחתי להוריד את השעון מהיז. את החיפוש ביצעו חמישה חיילים בתור, אף אחד לא שם לב שיש לי שעון על היד. לאתר סיום החיפוש והרישום הכניסו אותנו לתא גדול, הינו שם ארבעים אנשים בערך. כעבור שעותיים בערך ניגש אלי אדם ואמר, איך הצלחתם להבריח שעון? נהייתי אדם חשוב, הודות לשעון שלי ידעו מה השעה.

אותי שחררו מבית הסוהר ב 31 לדצמבר 1939. רק כעבור 10 שנים נודע לי שהייתי האחרון ששוחרר מבית סוהר זה. אדם עצר אותי ברחוב הרצל בחיפה ושאל אם אני זה ששוחרר ב 31.12.1939 מבית סוהר ב Sambor. אמר שהייתי אהרון, כל הנותרים נשלחו לצפון הרחוק, רובם מתו בגלל התנאים הקשים. שוב נוכחתי שזה קרה הודות ליוזמה שלי והרבה מזל. מעשה שהיה כך היה. כתבתי קודם שמהדרך לבית סוהר ב Sambor שלחתי שני מכתבים לדודה צילה, היא קיבלה אחד. כתבה מכתב למנהל בית הסוהר, כתבה שאני רק בן 15, היא מבקשת לשחרר אותי, היא מתחייבת להיות אחראית עלי. המכתב הגיע למנהל בית הסוהר בסוף דצמבר 1939. המעשה שהיה כך היה. ב 15 לדצמבר התחילו לשחרר אנשים. שמנו לב שמי שנכנס אחרון שוחרר ראשון וכך באופן עקבי, כל פעם שוחרר אחד שנכנס לפני זה ששוחרר לאחרונה. המוח היהודי עבד, אחד פיצח את התידה. אמר לאחד שרשמו אותנו, שמו את התיקים האחד על השני, לכן התיק של מי שנכנס אחרון היה למעלה. עכשיו לוקחים את התיקים מלמעלה ובסדר זה משחררים, אחרון נכנס שוחרר ראשון. היות והייתי בין הראשנים שנכנסו לתא סביר שאשוחרר רק בחודש פברואר. שוחררתי ב 31.12.39 היות והוציאו את התיק שלי כדי לתיק את המכתב ושמו אותו למעלה, זה מסביר למה שחררו אותי שלא בתורי. קצת יוזמה שלי והרבה מזל !!

עוד באותו היום נסעתי ל Stryj לדודה צילה ברנדזייין-בולובסקי. כעבור ימים מספר נסעתי ל Lwow שם היה תיכון טכני עם פנימייה, התפוסה הייתה מלאה לכן חזרתי ל Stryj אבל לא לפני שביקרת שם אצל הדוד נחום גרוס ודוד חנוך גרוס אשתו הלה ובנו אלכסנדר. גם אצל ברנד נדל (הבעל של אחות אבא). אף אחד מהם לא נשאר בחיים, כי לא הספיקו לברוח לפני הכיבוש הנאצי ב 1941.

בינואר 1940 התחלתי ללמוד בתיכון מקצועי ב Stryj, חלומי התגשם !. השמחה הייתה קצרת ימים. בתחילת הקיץ 1940 לאחר גמר שנת הלימודים לילה אחד דפקו בדלת, הייתה זאת המשטרה החשאית ה K A V, ציוו עלי לאסוף את החפצים ולבא איתם. אותי ורבים אחרים הביאו לתחנת הרכבת, העלו אותנו על רכבת משא והסיעו אותנו לטיביר.

רבים ראו זאת כטרגדיה, לאחר זמן התברר שזה הציל את חיינו, כל אלו שנשארו במערב אוקראינה הושמדו ע"י הנאצים.

לטיביר נסענו ברכבת ארכה של קרונות משא, כעבור חודש הגענו ל Tomsk לישוב בשם Asino. ממקום ריכוז זה פזרו לישובים סמוכים, אני עברתי ל Itatka. במשך חודשים ניסיתי, ללא הצלחה ליצור קשר עם ההורים, גם דרך הצלב האדום. בחודש אפריל 1941 קיבלתי מכתב מההורים. כתבו שעברו לגור לשכונה יהודית (עוד לא היה גטו). צירפו בולי דואר בינלאומי. מניסוח המכתב הבנתי שכתבו כפי שכתבו זאת כדי שהמכתב לא יפסל לא ע"י הצנזורה גרמנית ולא ע"י הסובייטית. איני יודע איך קיבלו את הכתובת שלי ב Itatka. זאת הייתה הידיעה האחרונה מהורי.

15/3/12

ב 22 ליוני 1941 תקפו הגרמנים את מרית המועצות. זאת הייתה הפתעה. היטלר צייד את צבאו בנשק מודרני, היה זה צבא מאומן וממושמן. הצבא הסובייטי היה חלש. סטאלין סמך על הברית שכרת עם היטלר. הלקח ההיסטורי מכך שאין לסמוך על הסכמים. *הסכם מתקיים כל עוד שני הצדדים מעוניינים ומסוגלים לקיים אותו.* אם צד אחד נחלש ומאבד את הכושר להתגונן, זה מהווה פיתוי לצד החזק לתקוף, לפתח במלחמה.

בחודש אוגוסט 1941 שוחררנו, הינו רשאים לעזוב את סיביר. כולם נסעו דרומה, לארצות חמות. אני נסעתי לעיר Dzambul שבדרום מזרח קזכסטן.

צבאות גרמניה התקדמו מזרחה. נוצרה חזית ארוכה, מהארצות הבלטיות בצפון ועד בסרביה ומולדביה בדרום. המצב היה קשה, למרות זאת ארגנו השלטונות הסובייטים רכבות בהם התפנה אחוז ניכר של יהדות רוסיה, בילורוס, אוקראינה ובסרביה לפני ברית המועצות. יש לציין לזכות המשטר הסובייטי שלא הפקיד את היהודים והודות לכך רבים ניצלו. כמעט כולם מאלו שלא הספיקו לברוח הושמדו. שבועות מספר לאחר בואי לדזמבול התחילו להגיע רכבות עם המפונים עם אלה שהספיקו לברוח מהגרמנים.

לילה אחד חלמתי שבאחת הרכבות באו ההורים, האח והאחות שלי, היה זה רק חלום. המצב בברית המועצות היה חמור, היה גיוס כללי ומלא, היה קיצוב במזון, בוטלו כל החופשות והאריכו את מספר שעות העבודה ביום. הכול למען המאמץ המלחמתי. לחם שמן וסוכר היו בקיצוב, יתר המצרכים נעלמו מן החנויות, יכולת להשיגם רק בשוק השחור במחיר גבוה. אני עבדתי כמסגר מכונאי, האוכל במסעדת המפעל נהיה דל יותר ויותר מדי יום ביומו, המרק מימי יותר וזהמנה העיקרית קטנה יותר, שלוש וגם 4 מנות לא יכלו להשביע בחור צעיר. יכולתי לקנות אך ורק מנה אחת, הייתי רעב על גבול חרפת רעב. הייתי נאלץ לעזוב את המקצוע. הלכתי לעבוד למסעדה בתפקיד סבל, שם לא הייתי רעב.

רק ב 1942 הצליחו הסובייטים לבלום את הגרמנים והתחילו בהתקפה, התחילו לשחרר שטחים שהיו כבושים ע"י הגרמנים. רק אז התבררה עוצמת האכזריות של הגרמנים. הגיעו לא רק ידיעות, אלה גם עובדות על ממדי השואה, הורי וכל בני משפחתי שהיו בשטח הכבוש הנאצי נספו בשואה.

על גורלה של הדודה צילה ברנדווין-בולובסקי נודע לי רק בשנת 1944 לאחר שחרור העיר סטרי מידי הנאצים. כתבתי לשם מספר מכתבים, לאחר זמן קיבלתי מכתב מהעריה ובו הודעה שגרתית יבשה "צילה ברנדווין ובעלה הוגלו ע"י הגרמנים בכוח בלתי ידוע". על גורלם של שני האחים של אמי הצעיר נחום גרוס, המבוגר חנוך גרוס, אשתו האלה ובנו אלכסנדר נודע לי רק ב 1949 בישראל. ב 1941 לאחר שהגרמנים כבשו את אוקראינה הם חזרו ל יאסלו נגרו שם מספר חודשים. את חנוך והאלה גרוס הנאצים הוציאו להורג באשמת קומוניזם. כזה היה גורלם של רוב היהודים שחזרו מאוקראינה. אלכסנדר גרוס והדוד נחום הצליחו לברוח, כעבור זמן לא רב תפסו ורצחו אותם. עלפי המידע של בית התפוצות, בקיץ 1941 הוקם גטו ב יאסלו. כעבור כשנה חוסל הגטו, כולם הובלו לבלז'ץ Belzic. נרצחו שם. כזה היה כנראה גורלם של הסבתא סרלה גרוס ושל אשתו ובתו של הדוד נחום גרוס.

ב 2 לאוגוסט 1944 כבש הצבא הסובייטי את זשוב Rzeszow (רישא). זו העיר שם גדלתי, שם גרתי עד 1939 שם חיו הורי ויתר בני המשפחה. היינו משפחה גדולה. כבר בחודש אוגוסט וגם מאוחר יותר כתבתי מכתבים רבים ל זשוב, למוסדות ציבור ולאנשים שהכרתי לפני המלחמה. ביקשתי לדעת את גורל בני משפחתי -לא קיבלתי כל תגובה. חודשים מאוחר יותר קיבלתי מכתב מ זשוב. כתב אותו קלק Kelek ברנדווין בן דוד של אבי, הוא כתב *שאיש מבני המשפחה שלנו לא נשאר בחיים*, הנאצים רצחו את כולם. אין לנו מה לעשות ב זשוב, מקומנו בארץ ישראל.

קורותיי לאחר גמר המלחמה

ב 8 למאי 1945 נסתיימה המלחמה, צבאות גרמניה נכנעו ללא תנאי לבנות הברית, המפלצת הנאצית חוסלה. השמחה הייתה גדולה, שמחה כללית וספונטאנית. את השמחה הבלתי נשכחת הזאת חוויתי בעיר אוסט-קמינוגורסק Ust-Kaminogorsk שבצפון - מזרח קזכסטן.

באביב 1946 הודיעו לנו השלטונות הסובייטים שאנו חופשים לחזור לפולניה. בתחילת מאי עלינו על הרכבת, הפעם בקרונות נוסעים ונסענו מערבה. באמצע מאי הגענו לעיר

16/3/71

שטטין Szczecin, בפולניה, בתחנת הרכבת פגשתי בחורים שהציעו לי להצטרף לתנועה ציונית כדי לעלות ארצה בעליה בלתי לגלית-הצטרפתי. למחרת היום הייתי שוב בתחנת הרכבת, הפעם הייתי זה אני שגייסתי יהודים שהגיעו בהמונים מברית המועצות לתנועה ציונית.

במשך שנים ובמיוחד לאחר שחרור ושוב חיפשתי מידע אודות גורל המשפחתי, לא העליתי דבר. ימים מספר לאחר שהגעתי ל שטטין החלטתי לנסוע ל זשוב, בתקווה למצוא שם מידע. הלכתי לתחנת הרכבת, בתחנה היו אלפי אנשים, וראה איזה צירוף מקרים, פגשתי שם חבר נעורים יומק האוסמן. השמחה הייתה גדולה, הוא סיפר שהיה בגטו ובמחנה ריכוז וניצל!

גם הוא לא ידע דבר על גורל משפחתי. סיפרתי לו שאני עומד לנסוע ל זשוב בתקווה לקבל שם מידע כלשהו. הוא סיפר שזה עתה הוא חוזר מ זשוב, אין יהודים ב זשוב, הפולנים עוינים מאוד. הסיבה לכך, חוץ מאנטישמיות, הם חוששים פן יגלו אצלם חפצים ששדדו מהיהודים. אין כל סיכוי לגלות משהו, מי שראה מה קרה לבני המשפחה אינו חי ומי שחי לא יודע. הוא יעץ לי לא לנסוע, חוץ מכאב לב ועגמת נפש לא יצא מזה דבר. קיבלתי עצתו, לא נסעתי ל Rzeszow.

התנועה הציונית יסדה ארגון בשם "הבריחה", היה זה קומץ אנשים מוכשרים, מסורים ונועזים. הם ארגנו הברחה של גבולות בין ארצות אירופה לרבות יהודים. בפולניה שהייתי שבועות ספורים בלבד. במסגרת התנועה הציונית בעזרת ארגון "הבריחה" עברתי מפולניה לצ'כיה ומשם לאוסטריה, מאוסטריה לגרמניה. בגרמניה שהינו במשך הסתיו והחורף ובאביב 1947 עברנו שוב בעזרת ארגון "הבריחה" לאוסטריה ומשם ברגל דרך מעבר באלפים לאיטליה. באיטליה שהינו מספר חודשים בעירה לדיספולי Ladispoli לא רחוק מרומא.

בראש השנה 1947 הגיע תורנו לעליה "ב". בתקופה זו אנגלים שלטו בארץ. הם הגבילו עליית יהודים, רק אלפים ספורים הורשו לעלות בכל שנה, מאות אלפים רצו לעלות. התנועה הציונית ארגנה עליה בלתי לגלית העפלה. קנו אוניות ישנות והתאימו אותן להובלת מאות ואפילו אלפי מעפילים. אחת מהם "ואף על פי כן" (מוצבת בכניסה הדרומית לחיפה ומשמשת כמוזיאון העפלה) הגיחה באישון אותו לילה לחוף שומם דרומית מרומא. המתנו לבואה, לאחר שהטילה עוגן הועלנו על סיפונה בעזרת סירה. בהסוואה של אונית משא הפלגנו בכיוון לחופי הארץ. ההפלגה נמשכה קרוב לחודש. סמוך לחופי הארץ גילה אותנו מטוס סיור בריטי. זמן לא רב אחרי הגילוי הגיחו משחתות בריטיות ועצרו אותנו. היה קרב קצר, זרקנו על החיילים קופסאות שימורים, זה הנשק היחידי שהיה לנו. הם השתלטו עלינו, עשו זאת בברוטאליות, התיזו מים עם שמן, הרביצו באלות, ירו, פצעו מספר אנשים והרגו אחד. הביאו אותנו לחיפה, ושם העלו אותנו בכוח על אונית גירוש, שהביאה אותנו לקפריסין.

הייתי עצור בקפריסין במחנה מעפילים קרוב לשנה וחצי. היות והייתי בגיל הגיוס, שחררו אתי רק עם סגירת המחנות שם. היה זה בסוף ינואר 1949. את רוב זמן המעצר בקפריסין ניצלתי ללימוד עברית ולאמונים במסגרת "ההגנה". עוד בקפריסין עברתי מיון וגויסתי לצה"ל. עם הגיענו לחיפה נסענו למחנה קלט בבית ליד, שם קיבלתי מדים והצטרפתי לצה"ל.

קורותיי בארץ

בינואר 1949 גויסתי ל חיל הים, התחלתי את שרותי כטוראי טכנאי נשק. סיימתי כעבור 19 שנה בדרגת רב טרן, מהנדס, עסקתי בפיתוח אמצעי לחימה.

תולדות המשפחה:

ביום 13.09.51 אני ו דבורה גרינבוים נישאנו. באנו לגור בקרית חיים המערבית. כל השטח הייה חול זהוב ובתים חד קומתיים שנבנו ע"י עולים חדשים, שזו הייתה עבודתם הראשונה. היום קרית חיים ירוקה, ויש הרבה בתים רב קומתיים.

ב 26.04.53 נולד הבן הבכור שאול.

7.03.55 נולד הבן עופר

ב 8.1980 שאול ועליזה נישאו

ב 6.05.82 נולדה בתם עדי

ב 23.11.85 נולדה בתם צליל

ב 1990 עופר ואפרת הדס התחילו את החיים המשותפים

7/3/11

ב 23.08.91 נולדה בתם גל
ב 14.12.93 נולד בנם שחף
ב 1.07.97 נולדה בתם דר

ב 1.06.2009 נישאה צליל לליאב זילברמן
ב 31.01.2011 נולדה בתם אלה

1955 התחלתי ללמוד בטכניון, 1959 סיימתי את הפקולטה להנדסת
מכונות.
1968 פרשתי מצה"ל חיל הים אחרי 19 שנות שרות. התחלתי לעבוד
ברפא"ל וזה עד גיל הפרישה. ב 1989 אחרי 20 שנות עבודה יצאתי
לגמלאות.